

ปลูกและเติบโต: การทำงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย*

Growing Plants and Growing Children: The gardening activity for young children

มานิตา ลิ้มชวลิต อรรถนุพรรณ (Manita Leethochawalit Atthanuphan)*

บทคัดย่อ

การทำงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างเป็นธรรมชาติ ในบทความนี้ได้กล่าวถึงความหมาย ความสำคัญ และขอบข่ายของกิจกรรมงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย ประโยชน์ของการทำงานสวนที่มีต่อเด็กปฐมวัย และต่อบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานของงานวิจัยและประสบการณ์ตรงจากการทำงาน รวมถึงกิจกรรมงานสวนที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 และลักษณะกิจกรรมงานสวนที่สถานศึกษาปฐมวัย และครอบครัวสามารถจัดให้แก่เด็กปฐมวัยได้

คำสำคัญ : 1. งานสวน 2. เด็กปฐมวัย

* อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Dr., Department of curriculum and instruction, Faculty of Education, Silpakorn University.,

atthanuphan_m@su.ac.th, 034-219-134

Abstract

Gardening activity for young children is an activity that can promote the development and learning of children naturally. This article discusses about the meaning, importance and scope of young children gardening activities, the benefits of gardening for young children and people or environment around them in physical, emotional, social and intellectual domains based on research and direct experience, garden activities in the Early Childhood Education Core Curriculum (B.E. 2560), and the characteristics of gardening activities that early childhood education setting and family arranged for young children.

Keywords: 1. Gardening Activity 2. Young Children

บทนำ

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ได้มีการพูดถึงการนำพื้นที่สีเขียวกลับเข้ามาสู่เมือง ต้นไม้ และพื้นที่สีเขียว ต้องได้รับการฟื้นฟู ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องใหญ่ที่จะจินตนาการถึงการปลูกต้นไม้ในพื้นที่เมือง ช่วยเพิ่มระดับออกซิเจนในอากาศ พานกกลับมาสู่เมืองใหญ่ และจัดเตรียมสนามเด็กเล่นตามธรรมชาติสำหรับเด็กๆ ในเมือง (Blythe, 2004)

อย่างไรก็ตาม การนำป่า พื้นที่สีเขียว หรือเพียงแค่นไม้เล็กๆ กลับมาสู่เมืองมิใช่ขั้นตอนสุดท้ายในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยั่งยืน แต่การสร้างความตระหนักในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติต่างหากที่เป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในใจของพลเมืองนั้นๆ การสร้างความผูกพันระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหนทางหนึ่งซึ่งสามารถช่วยให้เด็กมีความตระหนักในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถของเด็ก

การทำงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งสามารถสร้างความตระหนักและความผูกพันระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสม หากแต่ยังไม่เป็นที่นิยมในโรงเรียนหรือสถานศึกษาปฐมวัย ในบทความนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และขอบข่ายของกิจกรรมงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย ประโยชน์ของกิจกรรมงานสวนที่มีต่อเด็กปฐมวัย และต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก กิจกรรมการทำสวนที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และตัวอย่างงานสวนที่สถานศึกษาปฐมวัย และครอบครัวสามารถจัดให้แก่เด็กได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมาย ความสำคัญและขอบข่ายของงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย

การทำงานสวนหมายถึง งาน หรือกิจกรรม หรืองานอดิเรก ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสวน หรือการทำงานในสวน ปลูกและดูแลต้นไม้ และรักษาให้คงงาม (Cambridge Dictionary, 2018)

สำหรับผู้ใหญ่แล้วการทำสวนเป็นงานอดิเรกที่สนุกสนานและเป็นที่ยอมรับอย่างมาก แต่สำหรับเด็กนั้นเราเพิ่งจะเข้าใจถึงความหมายของประสบการณ์การทำสวนที่มีต่อพวกเขา เด็กๆ จะได้รับประโยชน์จากการหว่านเมล็ดพันธุ์และช่วยให้พืชเจริญเติบโตไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก หรือชุมชน (Stoecklin, 2016) การทำสวนจะนำเด็กๆ เข้าสู่โลกของธรรมชาติอันอ่อนโยน และน่าตื่นเต้น สำหรับเด็กเล็กแล้ว โลกของธรรมชาตินั้นเป็นความมหัศจรรย์อย่างยิ่ง (Thomson, 2000) ในสวนเด็กๆ จะได้พัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

งานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยในบทความนี้หมายถึงรวมถึงกิจกรรมทุกกิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสสัมผัสกับสิ่งต่างๆ ในสวน ไม่ว่าจะเป็น เดินเล่นในสวน สังเกตสิ่งต่าง ๆ ในสวน เช่น สัตว์ แร่ธาตุ ต้นไม้ จัดตกแต่งสวน รดน้ำ พรวนดิน กำจัดวัชพืช ไปจนถึงการปลูกต้นไม้เล็กๆ ในสวน โดยแบ่งตามระดับการเข้าจัดการกระทำกับสวนคือ ไม่มีการจัดการกระทำกับสวน มีการจัดการกระทำกับสิ่งต่างๆ ในสวนเล็กน้อย และ มีการจัดการกระทำและเฝ้ารอผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ขอบข่ายการทำงานสวนแบ่งตามระดับการจัดการกระทำของเด็ก

ระดับการเข้าร่วม	ไม่มีการจัดการกระทำกับสวน	มีการจัดการกระทำกับสิ่งต่างๆ ในสวน	มีการจัดการกระทำและเฝ้ารอผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง
ตัวอย่างกิจกรรม	- เดินชมสวน - เฝ้าสังเกตสิ่งต่างๆ ในสวน - เล่นหรือทำกิจกรรมในสวน	- ปลูกพืช - รดน้ำต้นไม้ - จัดตกแต่งสวน - ทำความสะอาดพื้นที่ภายในสวน	- ดูแลรักษาพืชพรรณที่ตนเองปลูก รดน้ำ พรวนดิน กำจัดวัชพืช เฝ้าดูจนพืชเติบโต - เก็บเกี่ยวผลผลิตจากพืช - นำผลผลิตจากพืชที่ปลูกมาทำกิจกรรมต่อ

ประโยชน์ของการทำงานสวน

การทำงานสวนเป็นช่วงเวลาสนุกสนานและสามารถสร้างช่วงเวลาแห่งความรู้สึกต่างๆ ให้แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกหวาดหวั่น หรือประหลาดใจ เด็ก ๆ สามารถเฝ้าดูการเจริญเติบโตของพืชนับจากงอกออกมาจากเมล็ด และเกิดความประหลาดใจเมื่อผักและผลไม้เพิ่มขนาดขึ้นหลังจากที่ได้รับน้ำและปุ๋ย เด็กๆ จะเริ่มสร้างความเชื่อมโยงว่าอาหารที่รับประทานนั้นเกิดจากดินที่อยู่รอบตัว (Early Years Resources, 2016) งานสวนนั้นก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กและช่วยให้เด็กๆ ได้เล่น เรียนรู้ และเติบโตได้อย่างน่าอัศจรรย์ (Lopa, 2015) จากการศึกษาเอกสารและการวิจัยพบว่าการทำสวนส่งผลเชิงบวกสำหรับเด็กได้อย่างหลากหลาย รวมถึงส่งผลต่อบุคคลและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กได้ด้วย ดังนี้ (Libman,2007; Miller,2007; Sommerfeld, Waliczek, & Zajicek, 2010; Lopa, 2015; Flavin, 2016; Butcher & Pletcher, 2017; Savoie-Roskos, Wengreen, & Durward; 2017)

ประโยชน์ต่อตัวเด็ก

1. ช่วยพัฒนาประสาทสัมผัส: เด็กเรียนรู้ได้ดีผ่านประสาทสัมผัสซึ่งในงานสวนเด็กจะได้สัมผัสดิน โคลน เมล็ดพันธุ์ ใบไม้ หรือดอกไม้ ได้เห็นความหลากหลายของสี รูปร่าง และขนาดของพืชพรรณ ได้ยินเสียงนก ลมพัดยอดไม้ หรือเสียงหักของกิ่งไม้ใบหญ้า ได้กลิ่นหอมของดอกไม้ ได้สัมผัสรสชาติของผลผลิตจากธรรมชาติ ซึ่งการใช้ประสาทสัมผัสนี้จะช่วยให้เด็กๆ เข้าถึงการทำสวนไปพร้อมๆ กับการเข้าใจมิติทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

2. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางกาย: การขุดดิน หว่านเมล็ด ถอนวัชพืช รดน้ำ พรุนดิน ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ทักษะในการควบคุมกล้ามเนื้อ ควบคุมร่างกาย และการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตาในการควบคุมวัตถุต่างๆ ให้เป็นไปตามต้องการ งานในสวนไม่ว่าจะเป็นการขุด คราด พรุน ล้วนใช้กล้ามเนื้อในส่วนต่างๆ ของร่างกาย การทำสวนสอนเด็กๆ ให้เข้าใจถึงกิจกรรมที่ดีต่อสุขภาพ และการลงแรงเพื่อปลูกพืชผักที่เป็นอาหารอาจนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพได้

3. ช่วยกระตุ้นให้บริโภคอาหารที่มีประโยชน์: การรับประทานอาหารที่ปลูกขึ้นเองเป็นความสนุกที่เด็กๆ เฝ้ารอคอย การที่เด็กได้ปลูกผักและผลไม้ด้วยตนเองเด็กจะเกิดความภาคภูมิใจที่จะรับประทานสิ่งที่ตนได้ผลิตขึ้นเอง จากงานวิจัยพบว่าการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างทำงานสวน เกือบเกี่ยว การแบ่งปัน การจัดเตรียม และการรับประทานผลผลิตสามารถกระตุ้นจิตสำนึกที่มีต่ออาหาร และพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ดี ส่งผลต่อพฤติกรรมบริโภคที่ดีในอนาคต

4. ช่วยส่งเสริมความสามารถในการอดทนรอคอย และสร้างความมั่นใจในตนเอง: การปลูกพืชเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลายาวนานในการเฝ้ารอการเปลี่ยนแปลง เด็กๆ จะต้องเรียนรู้ที่จะอดทนรอคอยในระหว่างที่เฝ้าดูให้ดอกไม้หรือพืชผักเจริญเติบโต การเปิดโอกาสให้เด็กได้ปลูกพืช ดูแล รดน้ำ และเฝ้ามองการเจริญเติบโตจะช่วยให้เด็กรู้สึกว่ามีพลังในการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่นใจในตนเอง จากงานวิจัยพบว่าเด็กมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นหลังจากที่ได้เข้าสู่พื้นที่สีเขียว และสามารถบรรเทาอาการในเด็กในกลุ่มอาการสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactivity Disorder: ADHD) ได้ ช่วยให้เด็กมีสมาธิดีขึ้นในขณะที่ทำงานสวนและกิจกรรมอื่นๆ ตลอดทั้งวัน

5. ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน: เด็กและผู้ใหญ่สามารถตัดสินใจร่วมกันว่าจะปลูกพืชอะไร ที่ไหน อย่างไร หรือร่วมทำอาหารด้วยกันโดยใช้วัตถุดิบจากสิ่งที่ปลูกขึ้นเอง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเปิดโอกาสให้เด็กและผู้ใหญ่ได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ได้รู้จักความชอบ ความสามารถในการตัดสินใจ และความสามารถในการทำงานของแต่ละคนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

6. ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบ: การทำสวนเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี เด็กๆ จะได้เรียนรู้ว่าจะต้องดูแลเมล็ดพืชเป็นอย่างดีในแต่ละวันเพื่อที่เมล็ดเหล่านั้นจะได้เติบโตขึ้นมาเป็นพืชที่แข็งแรง

7. ช่วยสร้างจิตสำนึกในการรักษาสสิ่งแวดล้อม: การทำสวนเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลรักษาโลก เรียนรู้เกี่ยวกับมลภาวะเป็นพิษ สารเคมีกำจัดแมลงหรือศัตรูพืช รวมไปถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ

8. ช่วยสร้างมโนทัศน์ทางวิชาการ: งานสวนสามารถสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ ชีววิทยา และเคมีให้เด็กได้ โดยปกติแล้วเมื่อเด็กๆ หย่อนเมล็ดลงบนดิน พวกเขาจะเริ่มสงสัยว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป สร้างสมมติฐาน และเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ในการทำสวน เด็กจะได้พัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ผ่านการนับเมล็ดพืชที่จะปลูก การวัดความลึกของดิน ความสูงของต้นพืช วาดกราฟแสดงการเจริญเติบโต เปรียบเทียบขนาดและรูปร่างของผักหรือผลไม้ รวมถึงการเรียนรู้ภาษาในการทำความรู้จักชื่อของพืชพรรณต่างๆ และการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดระหว่างทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่พบว่าเมื่อเด็กเล็กเข้าร่วมในงานสวนเด็กจะมีการสื่อสารความรู้ของตนเองเกี่ยวกับโลกกับผู้อื่น แสดงออกและจัดการความรู้ลึกของตนเอง และพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น ความกล้าแสดงออก ความมั่นใจในตนเอง ทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

9. ช่วยพัฒนาความสามารถในการวางแผนและการจัดการ: การทำสวนที่ดีจะต้องมีการวางแผนและจัดการงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ การวางแผนปลูกพืชชนิดต่างๆ ในแต่ละฤดูกาล วางระบบการเก็บเกี่ยวตามลำดับการเติบโตเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความชำนาญเฉพาะบุคคล ซึ่งหากผู้ใหญ่คิดวางแผนสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้เด็กได้เห็น หรือให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนจะช่วยพัฒนาความสามารถในการวางแผนและทักษะการแก้ปัญหาให้กับเด็กได้

ประโยชน์ต่อบุคคลและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก

1. ช่วยให้ผู้บุคคลมีสุขภาพที่ดีขึ้น: จากรายงานการวิจัยพบว่าผู้ใหญ่ที่รายงานตนเองว่ามีการทำงานสวนในชีวิตประจำวันมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่า มีการออกกำลังกาย และการรับรู้ถึงสุขภาพที่ดีกว่าผู้ใหญ่ที่ไม่มีการทำงานสวน

2. ช่วยให้ผู้บุคคลได้ใช้ชีวิตกับธรรมชาติ ดึงชีวิตให้ช้าลง มีสมาธิมากขึ้น: ในสังคมเมืองที่มีความเร่งรีบวุ่นวาย การใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติจะช่วยลดความเครียด และความเร่งร้อนในการทำกิจกรรมต่างๆ การรดน้ำพรวนดิน และมุ่งมั่นทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ จะช่วยให้บุคคลมีสมาธิในการทำงานมากขึ้น

3. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล: งานสวนเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งผู้ใหญ่สามารถจัดขึ้นเพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยโรงเรียนอาจขอความร่วมมือจากบ้านในการนำเมล็ดพันธุ์พืชมาปลูกที่โรงเรียน หรือเมื่อปลูกพืชแล้วให้เด็กนำกลับไปทำอาหารร่วมกันกับผู้ปกครอง หรืออาจจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วยการปลูกดอกไม้ในสวนสาธารณะ

4. ช่วยกระตุ้นให้ผู้ใหญ่ค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาจัดกิจกรรมกับเด็ก: การทำงานที่ไม่คุ้นเคยเช่นงานสวนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ใหญ่มีความตื่นตัวในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมกับเด็ก ช่วยให้ผู้ใหญ่มีองค์ความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

5. ช่วยสร้างสมดุลทางธรรมชาติให้โลก ปรับสภาพแวดล้อมรอบตัวให้งาม: การปลูกต้นไม้ จัดตกแต่งสวนภายในบ้าน โรงเรียน หรือชุมชนช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดทัศนียภาพที่งดงามสภาพอากาศที่สะอาดสดชื่นมากขึ้น เป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีขึ้นด้วย

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่างานสวนมีประโยชน์ต่อเด็ก ต่อผู้ใหญ่รอบตัว และต่อสังคมโดยรวมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ประโยชน์ของกิจกรรมงานสวน

ด้านที่ส่งผล ผู้รับผล	ร่างกาย	อารมณ์	สังคม	สติปัญญา
เด็ก	- กระตุ้นประสาทสัมผัส - พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก - มัดใหญ่ - ส่งเสริมพฤติกรรม โภชนาการ	- ส่งเสริมสุขภาพจิต - พัฒนาความสามารถใน การอดทนรอคอย - เพิ่มความมั่นใจใน ตนเอง - พัฒนาการควบคุม อารมณ์ - เพิ่มสมาธิในการทำงาน	- สร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล - ส่งเสริมความรับผิดชอบ	- พัฒนามโนทัศน์ทาง วิทยาศาสตร์ - ส่งเสริมทักษะทาง คณิตศาสตร์ - ส่งเสริมทักษะทางภาษา - พัฒนาทักษะการ วางแผน และการจัดการ
ผู้ใหญ่	- เพิ่มการออกกำลังกาย มากขึ้น	- สร้างความพึงพอใจใน ชีวิต - ส่งเสริมสมาธิ - ลดความเครียด	- กระตุ้นความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล	- กระตุ้นการแสวงหา ความรู้
สังคมโดยรวม	- อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม - สร้างทัศนียภาพที่ดี			

กิจกรรมงานสวนที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

จากการศึกษาเอกสารข้างต้นเห็นได้ว่างานสวนนับเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก และมีการกล่าวถึงอย่างหลากหลายในนานาอารยประเทศและในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ในปีพุทธศักราช 2560 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 แทนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่เดิม โดยในเอกสารหลักสูตรและเอกสารคู่มือหลักสูตรได้ระบุถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนไว้ในส่วนของหลักสูตรสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

งานสวนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

งานสวนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีที่ระบุในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยปรากฏอยู่ในส่วนของประสบการณ์สำคัญที่เด็กควรได้รับ โดยระบุไว้ว่า

“ต้องให้เด็กมีประสบการณ์สำคัญผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการเล่น ให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบ ลองผิดลองถูก สำรวจ ทดลอง และลงมือกระทำจริง การปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ บุคคล และธรรมชาติรอบตัวเด็กตามบริบทของสภาพแวดล้อม” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 16)

ทั้งนี้ประสบการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนได้ระบุไว้เป็นประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ซึ่งมุ่งปลูกฝังให้เด็กชื่นชมธรรมชาติรอบตัว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ก) โดยระบุไว้ว่าประสบการณ์สำคัญที่ควรส่งเสริมประกอบด้วย

“การรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง การแสดงอารมณ์ที่เป็นสุข การควบคุมอารมณ์และการแสดงออก การเล่นอิสระ การเล่นบทบาทสมมติ การชื่นชมธรรมชาติ การเพาะปลูกอย่างง่าย การเลี้ยงสัตว์ การฟังนิทาน การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ ตามความสนใจ เป็นต้น” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 17)

นอกจากนี้ยังระบุไว้ในสาระที่ควรเรียนรู้ของเด็กอายุ 2-3 ปี ด้านธรรมชาติรอบตัวไว้ว่า

“เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับการสำรวจสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติรอบตัว เช่น สัตว์ พืช ดอกไม้ ใบไม้ ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การเล่นน้ำ เล่นทราย การเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ที่ไม่เป็นอันตราย การเดินเล่นในสวน การเพาะปลูกอย่างง่าย” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ก: 30)

งานสวนสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี

งานสวนสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปีที่ระบุในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยปรกติเป็นกิจกรรมการเพาะปลูก และดูแลต้นไม้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม โดยยกตัวอย่างประสบการณ์และกิจกรรมไว้ดังนี้

“ปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ ผักสวนครัว ดูแลรดน้ำ พรวนดิน เช่น เพาะถั่วงอก ปลูกผักบุ้ง ต้นหอม” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ข: 25)

นอกจากนี้ยังได้ระบุไว้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัย 3-6 ปี โดยยกตัวอย่างแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลมในลักษณะของการสาธิตการเพาะเมล็ดพืช การทดลอง/ปฏิบัติการปลูกพืช และได้ยกตัวอย่างการเพาะปลูกเป็นหนึ่งในวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ได้โดยระบุไว้ว่า

“การเพาะปลูก เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้การบูรณาการจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์โดยทำความเข้าใจความต้องการของสิ่งมีชีวิตในโลก และช่วยให้เด็กเข้าใจความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัวโดยการสังเกต เปรียบเทียบ และการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นพบและเรียนรู้ด้วยตนเอง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561ข: 70)

เห็นได้ว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในบริบทต่างๆ กัน ด้วยความเชื่อที่ว่างานสวนสามารถส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัย ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงตัวอย่างงานสวนที่สามารถจัดให้แก่เด็กได้ และพัฒนาการ ด้านต่างๆ ที่เด็กจะได้พัฒนาในระหว่างกิจกรรม

ลักษณะกิจกรรมงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถจัดได้ทั้งในบริบทโรงเรียนหรือสถานศึกษาปฐมวัย และใน บริบทครอบครัวในหลากหลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

งานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยในบริบทโรงเรียนหรือสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมงานสวนในสถานศึกษาปฐมวัยส่วนใหญ่มักใช้ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมเสริม ประสบการณ์ในหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นไม้ อาหารที่มีประโยชน์ ผักสดผลไม้ ดินดีมีคุณค่า เกษตรกร ไทย หรือ จัดเป็นการเรียนรู้แบบโครงการ เช่น โครงการดอกไม้แสนงาม โครงการข้าวสารข้าวเปลือก หรือ โครงการผลไม้แสนอร่อย

ทั้งนี้นอกเหนือจากโมทัศน์เกี่ยวกับพืช หรือวิธีการปลูกพืชชนิดต่างๆ ที่เด็กจะได้รับจากการเข้าร่วม กิจกรรมเสริมประสบการณ์แล้ว ครูหรือบุคลากรทางการศึกษายังสามารถบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ทั้งทาง คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา สังคมและวัฒนธรรม ศิลปะ สุขศึกษา และ การงานอาชีพ ในการจัดกิจกรรม งานสวนสำหรับเด็กปฐมวัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างกิจกรรมงานสวนในบริบทโรงเรียน

1. เดินชมสวน: กิจกรรมเดินชมสวนเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ใดๆ เพียงแค่ครู หรือบุคลากรทางการศึกษาต้องคอยชี้ชวนให้เด็กได้สำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นใบไม้ กิ่งไม้ ก้อนหิน ดิน สัตว์เล็กๆ ในสวน รวมถึงสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสวนในแต่ละวัน แต่ละฤดูกาล

2. ปลูกพืช: กิจกรรมการปลูกพืชสามารถทำได้หลายลักษณะ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยอาจให้เด็กทำตามขั้นตอนที่ระบุไว้หรือให้เด็กตั้งสมมติฐานแล้วทดสอบทดลองปลูกตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ การทดลองปลูกพืชอาจเป็นการทดลองใช้วัสดุปลูกที่แตกต่างกัน เช่น ดิน ทราย กระดาษชำระ สำลี หรือทดลอง วางเมล็ดพืชในระดับความลึกที่แตกต่างกัน หรือทดลองปลูกพืชในกระถางลักษณะต่างๆ หรือบริเวณต่างๆ กันในสวน

3. ดูแลและสังเกตการเจริญเติบโตของพืช: การเฝ้าสังเกตการเจริญเติบโตของพืชเป็นกิจกรรมที่น่า ตื่นเต้นสำหรับเด็ก ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาสามารถมอบหมายให้เด็กช่วยกันดูแลพืชที่ปลูกขึ้น หรือแม้แต่ พืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติภายในบริเวณสวน โดยอาจทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือให้รับผิดชอบเป็นรายบุคคล ในส่วนของการสังเกตการเจริญเติบโตอาจทำเป็นแบบบันทึกการเจริญเติบโตให้เด็กได้สังเกต วัด วาด หรือจด บันทึกสิ่งที่สังเกตได้ รวมไปถึงการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เช่น อิทธิพลของน้ำ แสงแดด สภาพอากาศที่มีต่อพืช แต่ละชนิด

4. เก็บเกี่ยวผลผลิต: การที่พืชที่ปลูกออกดอกออกผลเป็นเสมือนการได้รับของขวัญจากการทำงานในส่วน การเก็บเกี่ยวก็เปรียบเสมือนการแกะกล่องของขวัญ เด็กจะตื่นเต้นและสนุกสนานกับกิจกรรม รวมไปถึงได้ใช้ทักษะในการสังเกตความแตกต่างระหว่างผลผลิตที่พร้อมเก็บกับผลผลิตที่ยังต้องเฝ้ารอต่อไป เรียนรู้วิธีการเก็บเกี่ยวพืชผลต่างชนิดกัน เช่น มะเขือเทศต้องเก็บผลสีแดง กระเพราต้องเก็บใบอ่อน ถั่วลิสงต้องขุดหัวที่อยู่ใต้ดิน แต่ถั่วเขียวต้องเก็บฝักที่อยู่บนดิน

5. ประกอบอาหารเพื่อรับประทาน: การนำผลผลิตมาประกอบอาหารเพื่อรับประทานเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งสามารถทำได้ เด็กจะได้เรียนรู้ถึงอาหารที่มีประโยชน์ การประกอบอาหารที่ถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงได้เฝ้าสังเกตการเปลี่ยนแปลงของวัตถุดิบเมื่อผ่านกระบวนการประกอบอาหาร และด้วยผลผลิตที่เด็กได้สร้างขึ้นเอง อาหารที่ไดลงมือปรุงด้วยตนเอง จะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจและอยากที่จะทดลองรับประทานอาหารนั้นๆ มากขึ้น

6. จำหน่ายสินค้าผลผลิต: การจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับงานสวนที่เด็กๆ ได้ทำและจัดจำหน่ายสินค้าผลผลิตจากฝีมือของเด็กๆ เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ทางภาษาในการประชาสัมพันธ์ การเสนอขาย การเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับเงินตราและการแลกเปลี่ยนสินค้า และการทำงานศิลปะเพื่อการจัดแสดงสินค้า

7. กิจกรรมสืบเนื่อง: จากการทำงานสวนของเด็กสามารถต่อยอดออกเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กและผู้ใหญ่สามารถทำร่วมกันเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้านและเป็นธรรมชาติ เช่น การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพืชที่ปลูก การสำรวจลักษณะวิธีการปลูกพืชในท้องถิ่น การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกร หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ

จากตัวอย่างกิจกรรมข้างต้นสามารถแสดงเป็นตารางวิเคราะห์สาระที่เด็กจะได้รับจากกิจกรรมงานสวนในบริบทโรงเรียนหรือสถานศึกษาปฐมวัยได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สาระจากกิจกรรมงานสวนในบริบทโรงเรียนหรือสถานศึกษาปฐมวัย

สาระ กิจกรรม	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	ภาษา	สังคม	ศิลปะ	สุขศึกษา	การงานอาชีพ เทคโนโลยี
เดินชมสวน		ฝึกทักษะการสังเกต เรียนรู้เรื่องส่วนประกอบของพืช	เรียนรู้เรื่องชื่อของพืชชนิดต่างๆ	เรียนรู้สภาพภูมิประเทศภูมิอากาศ	ชื่นชมความงามของธรรมชาติ	ออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้ปลอดภัย	
ปลูกพืช	นับจำนวน ดวงหรือกะ ประมาณ	ทดสอบสมมติฐาน เรื่องการปลูก	อ่านสัญลักษณ์เขียนหรือวาดขั้นตอน			ดูแลความสะอาดของตนเอง	ทดลองอาชีพเกษตรกร
ดูแลและสังเกตการเจริญเติบโต	เรียนรู้เรื่องสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง การเปรียบเทียบ	ตั้งสมมติฐานจากสิ่งที่ได้สังเกต	เขียน หรือพูดบอกถึงสิ่งที่เห็น	เรียนรู้เรื่องหน้าที่ ความรับผิดชอบ	วาดภาพสิ่งที่ค้นพบหรือสังเกตเห็น		
เก็บเกี่ยว	สังเกตความ	เรียนรู้เรื่อง		เรียนรู้เรื่อง			เรียนรู้วิธีการ

สาระ กิจกรรม	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	ภาษา	สังคม	ศิลปะ	สุขศึกษา	การทำงานอาชีพ เทคโนโลยี
ผลผลิต	แตกต่างของ ผลผลิต	ส่วนต่างๆ ของพืชที่เป็น ผลผลิต		ช่วงเวลา ฤดูกาลเก็บ เกี่ยว			เก็บเกี่ยว ผลผลิต
ประกอบ อาหาร รับประทาน	ซัง ตวง วัด วัตถุดิบ	สังเกตการ เปลี่ยนแปลง ขณะประกอบ อาหาร	อ่านสัญลักษณ์ ขั้นตอนการ ประกอบ อาหาร	ฝึกมารยาทใน การรับประทานอาหาร		ปฏิบัติตนตาม สุขบัญญัติ	
นิทรรศการ จัดจำหน่าย ผลผลิต	เรียนรู้เรื่อง เงินตรา การ แลกเปลี่ยน สินค้า		พูด หรือเขียน เพื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์		ออกแบบ วาด หรือประดิษฐ์ เพื่อตกแต่ง ร้านค้า		เรียนรู้เรื่อง อาชีพค้าขาย
กิจกรรม สืบเนื่อง			ฟัง หรืออ่าน เรื่องราวที่ สืบค้นมาได้	อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ธรรมชาติ	วาดภาพสิ่งที่ สำรวจพบ		วิธีการสืบค้น ข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ต

นอกจากนี้ครูหรือบุคลากรทางการศึกษายังสามารถจัดกิจกรรมงานสวนในบริบทโรงเรียนหรือสถานศึกษาปฐมวัยให้สอดคล้องกับขอบข่ายกิจกรรมประจำวันที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ได้ดังตัวอย่างการจัดกิจกรรม “เดินชมสวน” ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมงานสวนให้สอดคล้องกับขอบข่ายกิจกรรมประจำวัน

ขอบข่ายกิจกรรมประจำวัน	ลักษณะกิจกรรม
การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	1. ให้เด็กได้เดินหรือวิ่งไปรอบๆ สวน 2. ให้เด็กได้ปีนป่ายต้นไม้
การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก	1. เปิดโอกาสให้เด็กได้หยิบ จับ ก้อนหิน ใบไม้ ดอกไม้ 2. เปิดโอกาสให้เด็กได้ขยำ นวด ปั้นดิน โคลน
การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม	1. จัดเวลาสงบระหว่างเดินชมสวนเพื่อให้เด็กได้ชื่นชมความงามอย่างเต็มที่ 2. เดินชมสวนร่วมกันเป็นแถวสร้างความมีวินัย 3. ชื่นชมความงามตามธรรมชาติ สร้างความเมตตา กรุณาต่อสรรพสิ่งในโลก
การพัฒนาสังคมนิสัย	1. ฝึกให้เด็กได้ทำความสะอาดมือ / เท้า หลังการเดินชมสวน 2. ฝึกการเดินเป็นคู่ หรือเป็นกลุ่ม ดูแลซึ่งกันและกัน
การพัฒนาการคิด	1. เปิดโอกาสให้เด็กได้นับ จำแนกสีและจำนวนของใบไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ ที่พบในสวน 2. จัดให้เด็กได้ออกแบบเส้นทางเดินชมสวนในแต่ละวัน
การพัฒนาภาษา	1. เล่าเรื่องราวต่างๆ หรือร้องเพลงในระหว่างเดินชมสวน 2. เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่พบขณะเดินชมสวน 3. วาดภาพ หรือเขียนอักษรลงบนดินทราย
การส่งเสริมจินตนาการและความคิด สร้างสรรค์	1. นำใบไม้แห้ง เศษกิ่งไม้ ก้อนหินเล็กๆ มาจัดวางเป็นรูปร่างต่างๆ 2. เล่นบทบาทสมมติโดยใช้ธรรมชาติในสวนเป็นฉากหลัง 3. นำก้อนหิน หรือกิ่งไม้มาเคาะให้เกิดเสียงดนตรี

งานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยในบริบทครอบครัว

การทำงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยในบริบทครอบครัวสามารถจัดทำโดยบูรณาการกับชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การใช้วัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนมาตกแต่งสวน หรือการใช้เวลาว่างร่วมกันภายในครอบครัว โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถออกแบบกิจกรรมโดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างกิจกรรมงานสวนในบริบทครอบครัว

1. ใช้วรรณกรรมนำเข้าสู่สวน: นิทานเป็นที่ยอดนิยมของเด็กปฐมวัย ผู้ใหญ่สามารถนำนิทานมาใช้ในการจูงใจให้เด็กเข้าทำงานสวนได้ เช่น เล่านิทานเรื่องแจ๊คผู้ฆ่ายักษ์แล้วชวนให้เด็กปลูกต้นถั่วพร้อมวัดความสูงของลำต้น หรือเล่านิทานเรื่องดอกไม้ใกล้ตัว แล้วให้เด็กออกสำรวจดอกไม้รอบบ้านตามหนังสือแล้วบันทึกด้วยภาพวาด หรือผู้ปกครองถ่ายภาพเพื่อทำเป็นหนังสือเล่มเล็กของตนเอง

2. สำรวจสวน: ผู้ปกครองสามารถจัดเตรียมใบกิจกรรมที่มีภาพของสิ่งต่างๆ ในสวนที่ต้องการให้เด็กค้นหา โดยให้เด็กออกสำรวจภายในสวนที่บ้าน หรืออาจเป็นสวนสาธารณะพร้อมนำใบกิจกรรมไปด้วย เมื่อค้นพบสิ่งของตามใบกิจกรรมให้ทำเครื่องหมายไว้

3. ปลูกผักในถาดไข่: ผู้ปกครองสามารถนำเมล็ดพันธุ์พืชมาเพาะในถาดกระดาดสำหรับบรรจุไข่ที่เจาะรูที่ก้นไว้ แล้วให้เด็กนำดินมาใส่ นำเมล็ดมาหยอด รดน้ำ แล้วเฝ้ารอการเจริญเติบโต โดยอาจเล่นเป็นเกมสลับกันหยอดเมล็ด หรือหยอดหลุมเว้นหลุม พืชที่สามารถนำมาเพาะในถาดบรรจุไข่ได้เช่น ต้นหอม ต้นกระเทียม ต้นผักกาดขาว

4. จัดสวนรีไซเคิล: ผู้ปกครองสามารถชี้ชวนให้เด็กประดิษฐ์กระถางต้นไม้จากขวดพลาสติก กระป๋องแป้ง ถ้วย ขาม หรือหม้อที่ไม่ใช่แล้ว แล้วนำมาใช้ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ โดยอาจให้ผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือในส่วนที่อันตรายหรือเด็กไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง

5. ประดิษฐ์ตุ๊กตาไข่หัดต้นไม้: เปลือกไข่สามารถนำมาใช้เป็นกระถางต้นไม้ที่นำดินมาสำหรับปลูกได้เป็นอย่างดี โดยผู้ใหญ่จัดเตรียมเปลือกไข่ที่ล้างสะอาดแล้วให้เด็กตกแต่งหน้าตา แล้วใส่วัสดุปลูกลงไป เปลือกไข่ ทรายเมล็ดพันธุ์พืชลงไป เมล็ดพันธุ์พืชที่สามารถนำมาปลูกในกระถางเปลือกไข่ได้ เช่น ต้นอ่อนทานตะวัน ต้นอ่อนผักบุ้ง ต้นถั่วเขียว ต้นหอม

6. ประดิษฐ์หุ่นไล่กา: การประดิษฐ์ตุ๊กตาหุ่นไล่กาเป็นกิจกรรมที่เด็กชื่นชอบกิจกรรมหนึ่ง เด็กจะได้ใช้จินตนาการในการออกแบบและจัดทำหุ่นไล่กา การประดิษฐ์หุ่นไล่กาอาจใช้วัสดุตามธรรมชาติที่หาได้ในสวน เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ วัสดุเหลือใช้ เช่น ขวดน้ำพลาสติก ลูกเทนนิส

7. เลี้ยงไส้เดือน: ไส้เดือนเป็นสัตว์ผู้ช่วยที่ดีสำหรับชาวสวน การออกแบบกิจกรรมให้เด็กได้เลี้ยงและเฝ้าสังเกตไส้เดือนจะช่วยให้เด็กเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับระบบนิเวศในสวน และได้ปูพื้นฐานสำหรับบำรุงต้นไม้ของตน

จากตัวอย่างกิจกรรมข้างต้นสามารถแสดงเป็นตารางวิเคราะห์พัฒนาการที่สามารถส่งเสริมจากกิจกรรมงานสวนในบริบทครอบครัวได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์พัฒนาการจากกิจกรรมงานสวนในบริบทครอบครัว

กิจกรรม \ สาร	ร่างกาย	อารมณ์	สังคม	สติปัญญา
ใช้วรรณกรรมนำเข้าสู่สวน		ได้ความสนุกสนานจากวรรณกรรม	เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ	เรียนรู้ภาษา ทักษะการเชื่อมโยงเรื่องราวกับชีวิต
สำรวจสวน	เดิน ทรงตัว ออกกำลังกาย	ชื่นชมความงามรอบตัว	ทำความรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว	สังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว
ปลูกผักในถาดไข่	กล้ามเนื้อมัดเล็ก ประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา		ปฏิบัติตามกติกา หรือข้อตกลงที่วางไว้	เรียนรู้เรื่องจำนวน การจับคู่ 1 ต่อ 1 ระยะห่างพื้นที่
จัดสวนริโซเคิล	พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ผ่านการหยิบ ยก วาง จัด แต่งสวน	สุนทรีย์ภาพในการจัด ออกแบบ และชื่นชมผลงานของตน	ทำงานร่วมกันกับผู้อื่น	อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ประดิษฐ์ตุ๊กตาไข่ห่าน	กล้ามเนื้อมัดเล็กในการหยิบ จับ ตัด ปะ	ได้ความเพลิดเพลินในการทำงานประดิษฐ์		จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ผ่านงานประดิษฐ์
ประดิษฐ์หุ่นไล่กา	กล้ามเนื้อมัดเล็กผ่านงานประดิษฐ์		เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีเกี่ยวกับการปลูกพืช	เรียนรู้พฤติกรรมสัตว์ การคาดเดา ออกแบบ สร้างสมมติฐาน
เลี้ยงไส้เดือน		พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความมีเมตตา ต่อสัตว์ ไม่รุนแรง	รับผิดชอบต่อดูแลรักษาสัตว์อื่น	เรียนรู้การเจริญเติบโตของไส้เดือน การบำรุงรักษาต้นไม้

นอกจากนี้ผู้ปกครองยังสามารถจัดกิจกรรมทำสวนให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ซึ่งแม้ว่าแนวปฏิบัตินี้จะออกแบบมาเพื่อเป็นแนวแนะในการจัดการอบรมเลี้ยงดูให้แก่เด็กในช่วงแรกเกิด – 2 ปี หากแต่ผู้ปกครองสามารถปรับระดับความยากง่ายของกิจกรรมและลักษณะกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจได้ ดังตัวอย่างการออกแบบกิจกรรม “ปลูกถั่วพิเศษจากนิทานแจ๊คผู้ขายยักษ์” ต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมทำสวนให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน

แนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน	ลักษณะกิจกรรม
การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี	1. ให้เด็กมีตระวังตัวในการใช้เครื่องมือทำสวน 2. ให้เด็กล้างมือหลังปลูกต้นไม้เสร็จ
การเคลื่อนไหวและการทรงตัว	1. ให้เด็กยก ย้ายดินเพื่อนำมาปลูก 2. จัดกิจกรรมให้เด็กสมมติตนเองเป็นต้นถั่ว (ยืนขาเดียว)
การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ ตา	1. ให้เด็กขุดดิน ตักดิน ใส่กระถางเล็ก 2. ให้เด็กหยอดเมล็ดถั่วลงหลุม
การส่งเสริมด้านอารมณ์ จิตใจ	1. เล่านิทานให้เด็กฟัง 2. สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน 3. ให้เด็กได้อดทนรอคอยต้นถั่วเติบโต

แนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน	ลักษณะกิจกรรม
การส่งเสริมทักษะทางสังคม	1. ปลุกต้นถั่วร่วมกันกับผู้ปกครอง 2. นำผลผลิตที่ได้จากการปลูกไปแจกให้กับเพื่อนบ้าน
การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า	1. มองเปรียบเทียบขนาด รูปร่าง ลักษณะของเมล็ดถั่วชนิดต่างๆ 2. ฟังเสียงเมล็ดถั่วตกดิน รดน้ำ เสียงจากธรรมชาติ 3. ดมกลิ่นดิน หญ้า เมล็ดถั่วชนิดต่างๆ 4. ชิมอาหารที่ทำจากถั่วชนิดต่างๆ ที่ปลูกขึ้นเอง 5. สัมผัสผิวสัมผัสที่แตกต่างกันระหว่างถั่วแห้ง ถั่วเปียก ดิน หิน ทราาย หญ้า
การส่งเสริมการสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว	1. นำเมล็ดถั่วมาเรียงเปรียบเทียบความแตกต่าง 2. ฝึกลักษณะการเปลี่ยนแปลงของกระถางปลูก หรือแปลงปลูกในแต่ละวัน
การส่งเสริมทักษะทางภาษา	1. ฟังนิทาน ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับถั่วชนิดต่างๆ 2. ให้เด็กเล่าเรื่องต้นถั่วในแต่ละวัน 3. ตัดป้ายชื่อถั่วชนิดต่างๆ ให้เด็กสังเกตลักษณะของอักษรในภาษาต่างๆ
การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	1. ให้เด็กเล่าเรื่องราวต้นถั่วของหนู 2. ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดหาต้นถั่วของหนูสูงขึ้นถึงฟ้าหนูจะเจออะไร 3. ให้เด็กวาดรูปต้นถั่ว หรือเมล็ดถั่วของหนู

บทสรุป

กิจกรรมงานสวนเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ ได้ดูแลรักษาสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เชื่อมโยงเด็กกับธรรมชาติ ซึ่งหาได้ยากขึ้นในสังคมปัจจุบัน งานสวนเป็นเสมือนสิ่งเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ เป็นงานที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างรอบด้าน และสามารถบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ผ่านกิจกรรมงานสวนได้อย่างสนุกสนาน สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ยืนยันได้ผลจากงานวิจัยต่างๆ มากมายที่แสดงให้เห็นว่างานสวนสามารถพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมสุขภาพ ทักษะคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และทักษะชีวิต (Blair, 2009) เพียงเท่านั้นก็น่าจะเป็นเหตุผลที่ดีพอที่จะเริ่มจัดการงานสวนสำหรับเด็กปฐมวัยและเฝ้าดูการเติบโตของเด็กและธรรมชาติที่พวกเขาได้สร้างสรรค์ขึ้น

อย่างไรก็ตามการบูรณาการกิจกรรมงานสวนที่เสนอแนะในบทความนี้เป็นเพียงตัวอย่างการวิเคราะห์จากมุมมองของผู้เขียนเท่านั้น ในบริบทการจัดการศึกษาปฐมวัย และการอบรมดูแลจากผู้ปกครองยังคงมีกิจกรรมสำหรับงานสวนอีกมากที่สามารถจัดให้แก่เด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการอย่างรอบด้าน ซึ่งครู ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถพิจารณาให้สอดคล้องกับบริบทของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

krasūāng suksāthikān . (2017) . laksut kāsukṣā pathommawai Phutthasakkarat̄ 2560. [Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560] Krung Thēp Mahā Nakhōḡ : samnakngān khana kammakān kāsukṣā naphuṇ thān .

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

krasūāng suksāthikān . (2018a) . khūmū laksut kāsukṣā pathommawai samrap dek ‘āyu tam koḡ wā sām pī . [Early Childhood Education Curriculum Hand Out for Children under 3 Years Old]. Krung Thēp Mahā Nakhōḡ : samnakngān khana kammakān kāsukṣā naphuṇ thān .

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561ก). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

krasūāng suksāthikān . (2018b) . khūmū laksut kāsukṣā pathommawai Phutthasakkarat̄ soṅghphanhāroḡhoksip samrap dek ‘āyu sām - hok pī . [Early Childhood Education Curriculum Hand Out for Children 3-6 Years Old] Krung Thēp Mahā Nakhōḡ : samnakngān khana kammakān kāsukṣā naphuṇ thān .

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561ข). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ภาษาต่างประเทศ

Early Years Resources. (2016). *Gardening with Children*. Retrieved from:

<http://www.earlyyearsresources.co.uk/blog/2016/04/gardening-with-children/>

Aime J. Sommerfeld, Tina M. Waliczek, and Jayne M. Zajicek. (2010). Growing Minds: Evaluating the Effect of Gardening on Quality of Life and Physical Activity Level of Older Adults. *Hort Technology*, 705-710.

Brianna Flavin. (2016). *Gardening for Kids: 7 Reasons Planting Seeds Enriches Their Lives*. Retrieved from: <https://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/gardening-for-kids-benefits/>

Cambridge Dictionary. (2018). *Gardening*. Retrieved from:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gardening>

- Dana L. Miller. (2007). The Seed of Learning: Young Children Develop Important Skill Through Their Gardening Activities at a Midwestern Early Education Program. *Applied Environmental Education & Communication*, 49-66.
- Dorothy Blair. (2009). The Child in the Garden: An Evaluative Review of the Benefits of School Gardening. *The Journal of Environmental Education*, 15-38.
- Jessica Lopa. (2015). *10 Benefits of Gardening with Kids*. Retrieved from: <http://mommyuniversitynj.com/2015/05/04/10-benefits-of-gardening-with-kids/>
- John B. Thomson. (2000). *Natural Childhood: Apractical guide to the first seven years*. London: Gaia Books Liited.
- Kimberly Libman. (2007). Growing Youth Growing Food: How Vegetable Gardening Influences Young People's Food Consciousness and Eating Hapits. *Applied Environmental Education & Communication*, 87-95.
- Kittie Butcher, and Janet Pletcher. (2017). *Gardening with young children helps their development*. Retrieved from: http://www.canr.msu.edu/news/gardening_with_young_children_helps_their_development
- Mateja R. Savoie-Roskos, Heidi Wengreen, and Carrie Durward. (2017). Increasing Fruit and Vegetable Intake among Children and Youth through Bardening - Based Interventions: A Systematic Review. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 240-250.
- Sally Goddard Blythe. (2004). *The well Balanced Child*. Gloucestershire: Hawthorn Press.
- Vicki Stoecklin. (2016). *Developmentally Appropriate Gardening for Young Children*. Retrieved from: <https://www.whitehutchinson.com/children/articles/gardening.shtml>